

**Tiltaksstrategi for tilskudd til spesielle
miljøtiltak i jordbruket (SMIL),
Karasjok kommune, 2021 – 2024**

Vedtatt i Hovedutvalget for miljø, plan og samfunnsutvikling i sak 21/21, 15.3.21.

Innhold

1. Bakgrunn	3
2. Organisering og prosess	3
3. Formålet med ordningen	4
4. Vilkår for søkeprosessen	5
4.1 Hvem kan søke	5
4.2 Hva skal søknaden inneholde	5
4.3 Søknadsfrist og arbeidsfrist	5
4.4 Utbetaling og rapportering	6
4.5 Prioriteringsrekkefølge	7
5. Tilskuddsposter	7
5.1 Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekt	7
5.2 Tilskudd til kulturlandskapstiltak	8
<i>Biologisk mangfold og gammel kulturmark</i>	8
<i>Kulturminner, kulturmiljøer og verneverdige bygninger</i>	8
<i>Tilgjengelighet i kulturlandskapet</i>	9
5.3 Tilskudd til forurensningstiltak	9
<i>Avrenning til vann</i>	9
<i>Utslipp til luft</i>	10
<i>Andre forurensningstiltak</i>	10
6. utfordringer i kommunen	11
6.1 Kulturlandskapsverdier	11
6.2 Forurensning	12
7. Strategier i kommunen	12
Veiledende timesatser eget arbeid	14
Tabell over tilskuddssatser	14

1. Bakgrunn

Hovedmålsettingen i regionalt miljøprogram for jordbruket i Troms og Finnmark 2019-2022 er «å styrke miljøarbeidet i jordbruket og synliggjøre jordbrukets miljøinnsats i Troms og Finnmark».

Landbruksforvaltningen for Karasjok kommune har revidert tiltaksstrategiene i samsvar med endringer i SMIL-forskriften, Landbruksdirektoratets rundskriv 2020-12, føringer i Regional miljøplan for Troms og Finnmark, samt Nasjonalt miljøprogram 2019-2022. Tiltaksstrategiene vil gjelde for fordelingen av midler etter søknad til landbruksnæringen (foretak) i kommunen i perioden 2020-2024.

Statsforvalteren i Troms og Finnmark har ansvar for å utarbeide og gjennomføre et regionalt miljøprogram for jordbruket (RMP), basert på det nasjonale miljøprogrammet. Miljøprogrammene skal bidra til et målrettet miljøarbeid i landbruket og til å synliggjøre miljøinnsatsen i jordbruket. Regionalt miljøprogram for Troms og Finnmark gir føringer for kommunens arbeid med spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL). Hver kommune har egne tiltaksstrategier for SMIL-ordningen. De kommunale strategiene beskriver utfordringer, lokale behov og lokale mål for landbrukets miljøinnsats.

SMIL-ordningen styres av *forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket*. SMIL-tilskudd gis til miljøtiltak som går utover det som kan forventes som vanlig jordbruksdrift, jf. forskriftens §1. Hovedmålene er å ta vare på natur- og kulturminnene i jordbrukets kulturlandskap, samt å redusere forurensningen fra jordbruket.

Det er Statsforvalteren som fordeler SMIL-tilskudd til kommunene på bakgrunn av lokalt utarbeidede tiltaksstrategier. Tildelingen tar også utgangspunkt i omfang av jordbruksvirksomhet, aktivitet og gjennomføringsgrad av tiltak i den enkelte kommune. Aktive gårdbrukere eller grunneiere til landbrukseiendom i aktiv drift kan søke om SMIL-midler.

2. Organisering og prosess

Tiltaksstrategiene er utarbeidet av Karasjok kommune og sendt på høring til Karasjok Bondelag (eksisterer ikke per dags dato andre faglag/beitelag i kommunen), til Statsforvalteren i Troms og Finnmark og til kulturminnemyndigheter v/Sametinget og Troms og Finnmark fylkeskommune.

Strategien skal revideres hvert fjerde år der høringspartene vil få anledning til å komme med innspill. Det kan foretas en mindre administrativ revidering hvert år for å tilpasse strategien til endringer i sentrale lovverk og/eller prioriteringer. Ved revidering av strategien skal det tas utgangspunkt i gjeldende kommunale planer.

3. Formålet med ordningen

Tilskudd etter *forskrift om tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket* skal gis til tiltak som går utover det som kan forventes som en del av den vanlige jordbruksdriften, og stimulere til ekstra innsats i jordbrukets kulturlandskap. Dette utdypes i rundskriv 2020-12 fra landbruksdirektoratet.

Ordningen skal bidra til gjennomførte miljøtiltak utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift (med miljøtiltak menes tiltak som ivaretar natur- og kulturminneverdier og/eller reduserer forurensing). Å følge lovpålagte krav som gjelder kulturlandskap og forurensing regnes som en del av den ordinære jordbruksdriften, og skal ikke prioriteres SMIL-tilskudd. Tiltak som skjøtsel og drift av arealer som følger av normal bruk av arealene til avling og alminnelig jordbearbeiding knyttet til eksisterende drift, vil heller ikke være berettiget tilskudd. Det er først og fremst tiltak som innebærer en ekstra innsats utover dette, og som det er forbundet særlige kostnader med, som er berettiget tilskudd. Dette inkluderer omlegging til, eller videreføring av, en driftsform som er egnet til å ivareta spesielle miljøverdier.

Ordningen skal fremme ivaretagelsen av natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap.

Tiltak i jordbrukets kulturlandskap skal fremme kunnskaps-, opplevelses- og bruksverdier gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting. *Naturverdier* omfatter biologisk mangfold (som arter og naturtyper) som er knyttet til eller formet av jordbrukets arealbruk og driftsformer. *Kulturminneverdier* omfatter kulturminner og kulturmiljøer, samt videreføring av kulturarv (kunnskaper, tradisjoner, teknikker). Videre innbefatter natur- og kulturminneverdiene mulighet for opplevelser og friluftsliv.

Ordningen skal redusere forurensningen fra jordbruket. Tiltak for å redusere forurensing fra landbruket skal redusere tap eller risiko for tap av næringsstoffer, partikler og andre forurensete utslipp til jord, vann eller luft fra jordbruksarealer, fôr eller gjødsel.

Formålet er å få en målrettet innsats og tiltak som fanger lokale miljømessige behov og utfordringer.

Tilskuddsmidlene skal prioriteres på grunnlag av lokalt tilpassede målsetninger og strategier, som bør tydeliggjøres i de lokale tiltaksstrategiene. Lokale tiltaksstrategier og retningslinjer kan ikke innskrenke eller utvide den nasjonale SMIL-forskriftens formål, virkeområde og vilkår.

I Øst- og Midt-Finnmark møtes mange ulike kulturelle samfunn, slik som sjø og elv, det kvenske og det russiske, og reindriften (innenlands og kyst). Det unike kulturlandskapet med ulike språk, bygningsskikker og tradisjonelle arbeidsmetoder gir et stort mangfold som vil være viktig å ta vare på i fremtiden. Fiskemuligheter i både sjø og elv kombinert med landbruk, samt en tradisjonelt høy grad av samarbeid mellom reindrift og fastboende, sørger for en stor variasjon av kombinasjonsnæringer i landbruket. Jordbruksnæringen preges av gjengroing av kulturlandskapet, og et svekket fagmiljø på grunn av få bønder. Desto viktigere blir det å rette fokuset på rekruttering, og inspirere den neste generasjonen.

Det er et stadig større fokus på forurensing, og det bør brukes en del midler til å forhindre det. I forurensingsloven er det lagt til grunn at det er forurenserens oppgave å betale for den forurensningen som blir gjort. I enkelte tilfeller vil det ved kjøp/overtagelse av eiendom ligge betydelige mengder gammelt skrot på eiendommen, blant annet gammel nedfallen piggtråd. Piggtråd utøver en potensiell stor fare for folk og dyr, og deler av SMIL-midlene ønskes brukt på opprydding av slikt.

4. Vilkår for søkeprosessen

4.1 Hvem kan søke

SMIL-tilskudd kan innvilges foretak, eier og/eller leier av landbrukseiendom der det foregår en tilskuddsberettiget produksjon på søknadstidspunktet, og som oppfyller vilkårene for tilskudd, jf. *forskrift om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket* §§2 og 3 eller §4. Søker må være registrert i Enhetsregisteret, og det skal drives vanlig jordbruksproduksjon på en eller flere landbrukseiendommer med de dyrslag eller vekstgruppene det søkes tilskudd for.

Ved tiltak på en annen manns grunn, altså der søker ikke eier landbrukseiendommen som tiltaket skal gjennomføres på, må det foreligge tillatelse fra landbrukseiendommens eier til å gjennomføre tiltaket. Tillatelsen skal være skriftlig og legges ved søknaden. Landbrukseiendommer som eies og drives av det offentlige kan ikke innvilges tilskudd, med mindre tiltaket er et fellestiltak der en eller flere tilskuddsberettigede landbrukseiendommer er med.

4.2 Hva skal søknaden inneholde

Søknaden skal minimum inneholde en beskrivelse av tiltaket/prosjektet med forventede resultater, og det skal legges ved en plan der miljøtiltak/-krav beskrives og kartfestes. I beskrivelsen skal det fremkomme hva det er som skal gjøres, hvor og hvordan tiltaket skal gjennomføres, og hvem det er som skal utføre tiltaket/prosjektet. Det skal foreligge en beskrivelse av området og tilstanden til arealet/bygningen etc, og det skal legges ved kart som viser omfanget av og hvor tiltaket skal gjennomføres (gjerne ved bruk av Gårdskart, www.gardskart.nibio.no). I tillegg skal det begrunnes for hvordan tiltaket/prosjektet vil fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og/eller redusere forurensing.

Søknaden skal inneholde en fremdriftsplan som beskriver oppstart og avslutting av tiltaket/prosjektet, og et detaljert kostnadsoverslag. En finansieringsplan med opplysninger om hvordan tiltaket skal finansieres, og informasjon om eventuelt andre søkte og/eller mottatte midler til samme tiltak, skal også i søknaden.

Dokumentasjon på at foretaket har godkjent gjødslingsplan (og om påkrevd, plantevernjournal) skal legges ved søknaden. Planene må være godkjent for rett til tilskudd, og det er søkers ansvar å sørge for dokumentasjon på at vilkårene er oppfylt. Eventuelle kulturminner, områder som er viktige for biologisk mangfold, arealer med risiko for tap av jord og næringsstoffer og andre miljømessige forhold som har betydning, skal være kartfestet og beskrevet.

4.3 Søknadsfrist og arbeidsfrist

Kommunen informerer om søknadsfrist for SMIL-tilskudd hvert år før vekstsesongen starter. I tillegg skal det ved gjenstående midler også lyses ut en søknadsfrist for SMIL-tilskudd også på høsten. Informasjon om SMIL-tilskudd og søknadsfrist skal legges ut på kommunens hjemmesider og sendes ut per e-post til alle aktive bønder i kommunen.

Det skal benyttes søknadskjema som er utarbeidet av Landbruksdirektoratet, og søknaden leveres elektronisk via Altinn. I unntakstilfeller kan papirsøknad benyttes.

Arbeidsfrist for gjennomføring av tiltak(ene) er inntil 3 år fra tilskuddet ble innvilget, med mindre kommunen har satt en kortere frist. Fristen kan etter søknad forlenges med inntil 2 år, slik at maksimal arbeidsfrist blir 5 år fra innvilgningstidspunktet. Dersom tiltaket ikke er igangsatt innen 3 år vil tilskuddet normalt trekkes tilbake og det må søkes på nytt hvis dette fortsatt er aktuelt.

Det vil normalt ikke bli gitt tilskudd til prosjekt/tiltak som allerede er påbegynt eller utført. Søknaden bør være godkjent og vedtatt av kommune før tiltaket påbegynnes.

SMIL-vedtak fattet av kommunen kan påklages til Statsforvalteren i Troms og Finnmark.

4.4 Utbetaling og rapportering

Godkjent sluttregnskap skal foreligge før innvilget tilskudd utbetales (jf. forskriftens §7), og det kan foretas stedlig av gjennomførte tiltak (jf. forskriftens §9). Utbetaling av tilskudd skjer kun etter anmodning til kommunen (gjelder både forskudd, delutbetaling og sluttutbetaling av tilskudd).

Kommunen kan delutbetale inntil 75% av tilskuddet etter hvert som tiltakshaver har dokumentert utgifter til godkjente tiltak. Minst 25% av tilskuddet holdes tilbake inntil tiltaket er fullført, og nødvendig dokumentasjon og sluttrapportering og sluttregnskap er godkjent.

Sluttrapporten skal minimum inneholde en beskrivelse av resultatet av tiltaket og hvordan det ble gjennomført, samt en beskrivelse av eventuelle avvik fra det som ble opplyst i søknaden og krav i vedtaksbrevet. I tillegg skal rapporten inneholde regnskap for tiltaket (inntekter og utgifter), samt timelister for utført arbeid og eventuelle andre krav oppført i tilsagnsbrevet. Dersom tiltaket ble medfinansiert fra andre kilder skal det oppgis. Regnskapet skal føres på den måten at det er mulig å sammenligne det med kostnadsoverslaget og finansieringen som lå til grunn for søknaden.

Hvis ikke annet er oppgitt er tilskuddssatsen inntil 70% av godkjent kostnadsoverslag. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold, samt for planleggings- og tilretteleggingsprosjekt, kan det ytes tilskudd med inntil 100% godkjent kostnadsoverslag. Søker må regne med en egenandel i prosjekt avhengig av hvor stor egen nytte prosjektet har. Hvis regnskapet viser mindre kostnader enn budsjettet, vil innvilget tilskudd reduseres tilsvarende. Også for tiltak med faste satser må det føres timelister og regnskap, og det utbetales maksimalt 70% av godkjente kostnader fra sluttregnskapet.

Kommunen utbetaler tilskuddet etter anmodning fra søker, og kommunen skal uoppfordret rapportere bruken av årlige SMIL-midler til Statsforvalteren innen 1.november. Rapporten skal redegjøre for bruken av midlene i forhold til prioriteringene oppført i den kommunale tiltaksstrategien for ordningen, og melde inn om ubrukte midler og behov for midler for neste år.

Kommunen, Statsforvalteren, Landbruksdirektoratet og/eller Riksrevisjonen har rett til å kreve alle relevante opplysninger de mener er nødvendig for behandling eller kontroll av søknaden. Hvis det avdekkes brudd på forutsetningene for tilskuddet, kan heler eller deler av tilskuddet inndras og utbetalt tilskudd kan kreves tilbakebetalt. Særlig gjelder dette kulturminnetiltak, der skjøtsel og istandsetting skal skje i samråd med regional kulturminnemyndighet og med nødvendige godkjente tillatelser.

4.5 Prioriteringsrekkefølge

Ved prioritering av tiltak skal det tas hensyn til behov for tiltak og forventet effekt.

Alle godkjente prosjekter kan få redusert tilskudd avhengig av prioriteringslisten, men ikke under 20% av godkjent kostnadsoverslag, før søknaden avslås.

Ved stor søknadsmengde vil søknadene prioriteres i følgende rekkefølge:

- Tiltak med størst miljøeffekt, slik som forurensningstiltak.
- Tiltak som imøtekommer prioriterte miljøutfordringer i kommunen, som fjerning av gamle «herreløse» piggtråd(gjerder).
- Større samarbeidsprosjekter, slik som planleggings og tilretteleggingstiltak (som kan kobles til RMP-midlene).
- Kulturminnetiltak (inkludert verneverdige bygninger).
- Kulturlandskapstiltak (med unntak av verneverdige bygninger og inngjerding).
- Tiltak som innebærer inngjerding for å ivareta biologisk mangfold, gammel kulturmark o.l.
- Søknader med kostnadsoverslag på under kr. 5000,-

Søkere som har aktive SMIL-tiltak, og som ikke er fullført eller avsluttet, blir prioritert sist ved tildeling av nye SMIL-midler. Unntaket er planleggings- og tilretteleggingsprosjekt eller fellestiltak.

5. Tilskuddsposter

5.1 Tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekt

Dette er tilskudd til tiltak som skal legge til rette for større helhetlige miljøprosjekt som skal ivareta miljøverdier over større områder, for eksempel områder som er knyttet til vassdrag eller en grend. Tiltakene skal føre til at størst mulig andel av det verdifulle kulturlandskapet blir kartlagt og ivaretatt. Prosjekt som finansieres fra denne posten skal føre til en plan over tiltak som enten kan motta regionale miljøtilskudd, eller ytterligere SMIL-tilskudd til kulturlandskapstiltak eller forurensningstiltak. Det er gjerne flere aktører og samarbeidsparter involvert i slike større prosjekt, og det kan gis tilskudd til administrativ starthjelp.

Eksempler er:

- Kartlegging av naturmangfold.
- Biologiske og/eller arkeologiske kartlegginger ved for eksempel nydyrking.
- Utarbeiding av skjøtsels- og restaureringsplaner.
- Planlegging av prosjekter som fremmer biologisk mangfold og/eller landbrukets kulturmiljø i samarbeid med et museum eller lignende.
- Prosjekter som tar sikte på å skape varige løsninger for å hindre forurensning.
- Planlegging av desentralisert innsamling av landbruksplast og metallskrot.

5.2 Tilskudd til kulturlandskapstiltak

Dette er tilskudd til tiltak som gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap (inkludert kunnskaps-, opplevelses- og bruksverdier), og som er med på å skape et aktivt landbruk som gjennom sin aktivitet tar vare på kulturlandskapet.

Biologisk mangfold og gammel kulturmark

Arbeid for å fremme og bidra til økt biologisk mangfold gjennom å ivareta kulturbetinget plante- og dyreliv i kulturlandskapet og gammel kulturmark. Dette for å bidra til å bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter og dyr i tilknytning til kulturlandskapet. *Biologisk mangfold* er mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner, og de økologiske sammenhengene mellom disse. *Gammel kulturmark* er arealer med vegetasjon utformet av slått, beiting, styving, brenning eller andre driftsformer gjennom en lang periode, og uten tilførsel av gjødsel og annen form for moderne jordbearbeiding. Vegetasjonen domineres av naturlig gress- og urtevegetasjon, og sammensetningen av plante- og dyrelivet skiller seg gjerne ut fra det som ellers kan være vanlig i området.

Tiltakene skal bevare det biologiske mangfoldet i jordbruket og gammel kulturmark. Eksempler er:

- Etablering, restaurering, utbedring og skjøtsel av utvalgte naturtyper (slik som naturbeitemark, slåttemark og -myr, kystlynghei, sanddynemark etc.) gjennom beiting, rydding og/eller slått.
- Inngjerding av gammel kulturmark for beite.
- Planting av skog eller annen varig vegetasjon i et ellers åpent landskap som øker det biologiske mangfoldet (kun bruk av stedeodne arter ved planting).
- Fjerne og hindre spredning av fremmedsartlistede og skadelige arter fra kulturlandskapet, slik som sitka-lutzgran, lupiner, tromsøpalme/kjempebjørnekjeks, kjempespringfrø, legepestrot etc.
- Tiltak som tar vare på rødlista arter og truede naturtyper.
- Aktiv skjøtsel gjennom slått og beiting av kantsoner, slåttemark, naturbeitemark og kystlynghei som viktige områder for pollinerende insekter.

Kulturminner, kulturmiljøer og verneverdige bygninger

Bevaring av kulturminneverdier er bevaring av spor etter tidligere menneskelig virksomhet i vårt fysiske miljø. Det inkluderer kulturminner og -miljøer i jordbrukets kulturlandskap, samt videreføring av kulturarv (kunnskaper, tradisjoner og teknikker). *Kulturminner* er alle de enkelte elementene (alle slags bygninger på gårdstun på inn- og utmark, hustuffer og ruiner, gravhauger, gamle veifar etc.), og et *kulturmiljø* er en større helhet som består av flere elementer (for eksempel gårdstun, seteranlegg, en samling av gravhauger etc.). *Verneverdige bygninger* er alle slags bygninger i tilknytning til jordbrukslandskapet eller tilleggsnæring til jordbruket som ikke er fredet, men likevel har en verdi for fremtiden. Alle bygninger i inn- og utmark med tilknytning til gården, kan motta SMIL-tilskudd. Ved behov skal det konsulteres med kulturminneforvaltningen (Sametinget og Fylkeskommunen i Troms og Finnmark). Verneverdien på bygningen og graden av tilknytning til jordbruket vil ha betydning for tilsagnet. Bygninger som er fredet har andre ordninger som forvaltes av Fylkeskommunen, og vil ikke kunne motta SMIL-tilskudd. Før det utføres tiltak på kulturminner eller i kulturmiljøer skal kulturminneforvaltningen konsulteres, jf. kulturminnelovens §3. For årlig bruk og mindre vedlikehold henvises det til regionale miljøtilskudd (RMP).

Tiltakene skal ta vare på jordbrukets kulturminner, bygningsarv og driftsformer. Eksempler er:

- Etablering av beite for bevaring av boplasser, hustufter, gammetufter, ruiner, offersteder, helleristninger etc. Etableringen må være etter avtale med kulturminnemyndighetene.
- Større vedlikehold av rydningsrøyser, bakkemurer, tre- og steingjerder, elveforbygninger, båtstøer, gamle veifar, stier, veimerker, vadeplasser, tre- og steinbruer etc.
- Større vedlikehold av jakt-, fiske- og fangstinnretninger (for eksempel jaktskjul, tradisjonelle tørkestativ for kjøtt eller fisk etc.).
- Restaurering av eldre driftsbygninger, våningshus og uthus, eldre gammer, naust og stabbur, eldre sommerfjøs, røykeri og torvsjåer.
- Restaurering av eldre hytter (brukt i næring) og andre bygninger på gårdstunet.

Tilgjengelighet i kulturlandskapet

En økning og forbedring av allmenhetens tilgang til jordbrukslandskapet slik at det er mulighet for rekreasjon og friluftsliv i disse områdene. Dette er tiltak som tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne.

Tiltak skal tilrettelegge for allsidig bruk av jordbrukets kulturlandskap. Eksempler er:

- Tilrettelegging for ferdsel til fots og opplevelser.
- Etablering og/eller utbedring av stier og turveier over innmark (ikke i utmark eller kjøreveier).
- Forenkling av adkomst til utmark og/eller strandsoner, slik som vedlikehold av gjerdeklyv, selvlukkende porter og lignende for allmenn ferdsel (gjelder også mot utmark).
- Merking av ferdselsårer og utarbeidelse av enkel informasjon, slik som sau på beite, kart etc.

5.3 Tilskudd til forurensningstiltak

Bidrag til å redusere forurensning, eller risiko for forurensning, fra jordbruket. Tiltak som reduserer erosjon og tap av jord, næringsstoffer og plantevernmidler, og tiltak som reduserer avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer. Det kan også omfatte tiltak for å redusere forurensete utslipp til luft. Formålet med tiltakene er å sikre godt vannmiljø i jordbrukspåvirkede vannforekomster, redusere utslipp av ammoniakk og klimagasser fra jordbruket, og redusere helse- og miljørisikoen ved bruk av plantevernmidler. Når det gjelder tiltak i vannløp må det utvises særlig varsomhet, og ved tvil om tiltaket kan gjennomføres, jf. vannressursloven §8, må kommune, Statsforvalteren eller NVE kontaktes.

Avrenning til vann

Tiltakene skal redusere risikoen for erosjon og avrenning av næringsstoffer og plantevernmidler, og kan bidra til større selvrensende effekt i vannet som er av betydning for pollinerende insekter, biologisk mangfold etc. Tiltaket kan gjennomføres på jordbruksarealer og/eller i vannløp. Vanlig grøfting og drenering av jordbruksareal faller utenfor SMIL-ordningen, og vurderes innenfor *tilskudd til drenering av jordbruksjord*.

Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg og gjenåpning av bekkelukkinger er tiltak som kan få tilskudd. Andre tiltak kan være erosjonssikring av elve- og bekkekanter, flomdempende tiltak, økologiske rensetiltak og miljøplantinger. Bygningsmessige miljøtiltak eller driftsopplegg som ikke er vanlig i

jordbruksdrift, kan også gis tilskudd. Her legges det vekt på at det skal gjelde eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg, og at det ved nybygg stilles krav om nødvendige miljøhensyn.

Eksempler på forurensningstiltak som reduserer avrenning til vann:

- Graving av åpen kanal til erstatning for eksisterende lukket bekk eller avløp.
- Avskjæringsgrøfter for å hindre erosjon og arealavrenning (gjelder ikke som en del av et større dreneringsarbeid).
- Miljøplantinger, slik som etablering av skog/annen varig vegetasjon rundt jordbruksområder, grøfter, bekker og/eller andre skiller for å skape le og bedre klimaet for planter og dyr.
- Økologiske rensetiltak, slik som etablering/større vedlikehold av kum- og fangdammer, rensепarker og vegetasjonssoner.
- Tiltak som hindrer eller reduserer avrenning fra husdyr i utekveer/luftegårder og samleplasser for beitedyr, og tiltak som hindrer avrenning fra rundballer (i tilknytning eksisterende driftsbygning eller -opplegg).

Utslipp til luft

Det kan gis engangstilskudd til etablering av dekke over eksisterende gjødsellager. Det er mange typer dekke som kan utvide lagerkapasiteten gjennom å lede nedbør vekk fra lageret, som for enkelte foretak er et ledd i å innfri minstekrav til lagerkapasitet. Sistnevnte faller inn under vanlig jordbruksdrift, og jf. forskiftens §1 kan tale imot SMIL-tilskudd. Det finnes ulike løsninger og ulike kostnader for dekke på gjødsellager, og for å få tilskudd er det et krav at det nyttes en løsning av varig karakter.

Eksempler på forurensningstiltak som reduserer utslipp til luft:

- Dekking av gjødselkum, montering av filter etc.
- Utbedring/tetting av eksisterende gjødsellager.

Andre forurensningstiltak

Herunder andre tiltak som hindrer forurensning av varig karakter eller som utgjør en miljøinnsats utover normal drift. Tiltak skal gå ut over det som kreves etter andre lover og forskrifter. Eksempler på slike tiltak er fjerning av gamle «herreløse» piggråd(gjerder).

6. utfordringer i kommunen

6.1 Kulturlandskapsverdier

Generelt i fylket er det mange attraktive områder med store kulturlandskapsverdier og lange tradisjoner med kombinasjonsnæringer, både med tanke på jordbruksaktivitet i eldre og moderne tid. Karasjok kommune er intet unntak. Kommunen er den nest største i Finnmark (areal 5 464 km²) der det er beskrevet 22 lokaliteter av verdifull kulturlandskap, det er registrert fire større verdifulle kulturlandskapsområder (miljostatus.no), et stort antall kulturminner (kulturminnesok.no), og en rekke SEFRAK-bygninger (eldre bygninger med angitt verneverdi, kulturminnesok.no).

Overvekten av lokalitetene med verdifull kulturlandskap er fraflyttede gårder, gjerne med bygninger som fremdeles står og som har en viss verdi. Den særegne gjenreisningsbebyggelsen etter krigen er verdifull og viktig å bevare, og mange gårdsbruk ble bygd opp etter spesielle typetegninger for bolighus og driftsbygninger. Primærnæringen har en viktig plass i kommunen og generelt i samiske samfunn, både som næring og kulturbærer. Det er essensielt at primærnæringen består, slik at drift og skjøtsel av kulturlandskap lar seg gjøre. På grunn av nedgang i antall bønder/gårdsbruk i kommunen (få bønder) vil fagmiljøet svekkes og blir det en særlig utfordring å ta vare på kulturlandskap som er preget av generasjoners bruk. I tillegg vil husdyr som i mindre grad beiter fritt resultere i en raskere gjengroing av kulturlandskapet i kommunen. Det er behov for å ivareta kulturmarken som gror igjen, spesielt der folk ferdes.

På grunn av manglende tilsyn og vedlikehold av gjenstående bygninger på fraflyttede gårder, er det fare for at mange kommer til å forsvinne/raser sammen. Bygningsmiljøer og enkeltbygninger kan ha stor verdi for kommende generasjoner. Det er viktig å ta vare på kulturminner og kulturmiljøer, og verneverdige bygninger. Mye av den (historiske) samiske kunnskapen om jordbruket går tapt, og dette gjelder både språket og termene. Derfor blir det viktig i tiden fremover å få dokumentert de gamle tradisjonene og arbeidsmetodene, og ikke minst det gamle håndverket. I tillegg er det manglende skriftlig materiale på samisk på områder som angår kulturlandskap/biologisk mangfold.

Friluftsliv er en del av norsk kulturarv, og det er et nasjonalt mål at alle skal ha muligheten til å drive med friluftsliv som helsefremmende, trivselsskapende og miljøvennlig aktivitet. Den pågående gjengroingen begrenser tilgangen til utmarka, fjellet og sjøen, og det er store utfordringer i arbeidet med å holde stier og ferdssårer i kulturlandskapet åpne. Friluftsområdene i Karasjok kommune er kartlagt.

6.2 Forurensing

Det er ikke registrert større forekomster av forurensning til vann påvirket av landbruk i kommunen (vannnett.no).

Forbud mot bruk av piggtråd i gjerder reguleres i *Lov om dyrevelferd* (LOV-2009-06-19-97). Loven setter strengere regler enn tidligere for bruk av piggtråd og setter absolutt forbud for å regulere dyrs ferdsel. Gamle gjerder og piggtråd i inn- og utmark utgjør en stor fare for både husdyr og ville dyr, og bør fjernes. Dette er ofte gjerder og piggtråd som ingen tar ansvar for, og det er viktig å sikre tillatelse eller hjemmel til å fjerne dette. Karasjok kommune har over flere år innvilget tilskudd til tiltak om fjerning av piggtråd, og det er fjernet rundt 50 km piggtråd så langt. Dette er bare en liten brøkdel, og det er fortsatt store mengder gammelt «herreløst» piggtråd som ligger rundt, på og langsmed eiendommer i kommunen. Piggtråd og rester av piggtrådgjerder forårsaker skade på husdyr og vilt, og det skjemmer kulturlandskapet og verdien den har i tilknytning til turbruk og rekreasjon. Slike gamle «herreløse» gjerder (uavhengig av om gjerdene er piggtråd eller ikke) er en prioritert miljøutfordring i kommunen, og fjerning av slike gjerder er høyst prioritert. SMIL-midler kan kun benyttes til tiltak som omhandler fjerning av gamle «herreløse» gjerder på arealer tilknyttet jordbrukets kulturlandskap (altså innmarkarealer på landbrukseiendommer i aktiv drift). Fjerning av gjerder i skog og utmark faller utenom ordningen (med unntak av gammel kulturmark). Dersom det er søkeren selv som har vært ansvarlig for å sette opp gjerdene, gjelder ikke SMIL-ordningen. Det gis heller ikke SMIL-midler til å sette opp nye gjerder.

Kommunen har en del utfordringer knyttet til private søppelfyllinger på gårdsbrukene, og generell opprydding og fjerning av gammelt skrot (spesielt på nedlagte gårdsbruk). Plastrester fra rundballer (og tomme gjødselsekker) blir ofte liggende igjen på rundballelagre langs jordene og hjemme på gårdene. Slike oppsamlinger er skjemmende for kulturlandskapet og er et godt synlig miljøproblem lokalt. Det finnes få mottaksstasjoner i Finnmark, og i kombinasjon med lange avstander og kostbare ordninger er det en utfordring å få til et system som fungerer for innlevering av avfall for gårdbrukerne. Opprydding og avfallshåndtering på egen eiendom anses som en del av ordinær jordbruksdrift (jf. forskriftens § 1), og faller utenom SMIL-ordningen. Kommunen bevilger ikke SMIL-midler til tiltak/prosjekt til direkte håndtering av landbruksplast, men kan støtte prosjekter som kan skape en varig løsning i forhold til dette.

7. Strategier i kommunen

Planlegging og tilrettelegging

Det finnes gode eksempler på at planlegging og tilrettelegging (spesielt prosjektbasert) fører til gode og helhetlige løsninger, og at det utløser enkeltsøknader i etterkant. Oppmuntre til samarbeidsløsninger og planlegging av tiltak, samt fokus på samarbeid med bruk av virkemidler gjennom andre tilskuddsordninger slik at landbruket ikke må bære alle disse kostnadene alene.

Kulturlandskap – biologisk mangfold

Bevare viktige områder for biologisk mangfold og gammel kulturmark (skjøtsel av vegetasjon på og omkring kulturminner og-miljøer).

Kulturlandskap – kulturminner og- miljøer, verneverdige bygninger

Ta vare på kulturminner og -miljøer, inkludert verneverdige bygninger (ikke fredet). Sikre at viktige områder for friluftsliv i jordbrukets kulturlandskap er tilgjengelige (for eksempel åpne kulturlandskap slik at allmennheten kan benytte seg av turstier etc.). Spesielt satsning der kulturlandskapet er viktig i forhold til kulturhistorie, friluftsliv, reiselivsnæring og trivsel for befolkningen i kommunen. Det finnes flere ulike tilskuddsordninger for istandsetting av verneverdige bygninger som kan kombineres med SMIL-tilskudd («Redningsplanken» i Troms og Finnmark fylkeskommune, «Ta i et tak» i Norsk kulturarv, og Kulturminnefondet).

Kulturlandskap – kulturarv

Ta vare på kulturlandskapet slik at samisk kultur og identitet får utvikle og bli tatt vare på, inkludert språk og termer. Dokumentere de gamle tradisjonene, arbeidsmetodene og håndverket.

Kulturlandskap – beiting

I vår landsdel er det viktig å fokusere på beiting og økt innsats på inngjerding, samarbeid mellom grunneiere og aktivisering av gårdsbruk som ligger brakk. Ved inngjerding av større beiteområder vil effekten av beitingen vises raskere, i tillegg til at bøndene enkelt kan flytte dyrene fra beite til beite. I flere områder er det i dag for få dyr til at «fri» beiting gir noe synlige effekter. Det er viktig å satse på områder der det tidligere har vært aktivt jordbruk, men som i dag brukes til rekreasjon. Eiere av de mange eiendommene som i dag ligger brakk, der kun boligen brukes til helårsbolig eller fritid, bør også ta en del av ansvaret. Det er viktig med beitedyr i slike områder, og en tilrettelegging er viktig for å beholde gode naboskap.

Kulturlandskap/forurensing – piggråd(gjerder)

Det er allerede fjernet en god del piggråd(gjerder) i kommunen, og dette er noe kommunen kommer til å fortsette å gi tilskudd til.

Forurensing

Øke bevisstheten om avfallshåndtering og betydning av ryddige gårder.

Generelt

Informere aktuelle søkere om økonomiske hjelpemidler via SMIL-ordningen, og mobilisere grunneiere og Bondelaget i Karasjok. Informere om mulighetene og hvilke tiltak som går inn under SMIL-ordningen, og gjerne presentere det med eksempler.

Ikke prioriterte tiltak

Utover de prioriterte tiltakene vil det med stor sannsynlighet ikke være rom for andre tiltak ut fra midler kommunen får tildelt fra Statsforvalteren. Skulle det likevel ikke være søknader som omfatter prioriterte tiltak, bør kommunen stå fritt for å kunne tildele midler til andre tiltak i planperioden. Dette gjelder tiltak som kommunen anser som utfordringer i landbruket i kommunen.

Veiledende timesatser eget arbeid

Eget arbeid	Kr. 250,- timen
Arbeid med motorsag/ryddesag	Kr. 350,- timen
Arbeid med traktor/ATV	Kr. 450,- timen
Arbeid med gravemaskin	Kr. 600,- timen

Ved bruk av eksterne firma vil deres tilbud legges til grunn for kostnadsoverslaget.

Tabell over tilskuddssatser

	Maksimal tilskuddssats	Minimum egenandel
Planleggings- og tilretteleggingsprosjekter	Inntil 100%	Ingenting, men normalt forekommer noe egenandel
Kulturlandskapstiltak		
Biologisk mangfold og gammel kulturmark	Inntil 70% ^{*)}	30%
<i>Inngjerding av gammel kulturmark</i>	Kr. 80,- per meter	30% av godkjent sluttregnskap
Kulturminner, kulturmiljøer og verneverdige bygninger	Inntil 70%	30%
<i>Oppsett av nettinggjerde etter avtale</i>	Kr. 80,- per meter	30% av godkjent sluttregnskap
Tilgjengelighet i kulturlandskapet	Inntil 70%	30%
<i>Gjerdeknader for å sikre allmenn ferdsel</i>	Kr. 50,- per meter	30% av godkjent sluttregnskap
<i>Rydding av stier/turveier (med motorsag/ryddesag)</i>	Kr. 15,- per meter	30% av godkjent sluttregnskap
Forurensningstiltak	Inntil 70%	30%
Avrenning til vann	Inntil 70%	30%
<i>Avskjæringsgrøfter</i>	Kr. 30,- per meter	30% av godkjent sluttregnskap
<i>Fjerning av piggråd</i>	Kr. 15,- per meter (levert til avfallsanlegg) Rydding av arealer som har vært drevet mer enn 5 år, reduseres satsen med 20%.	30% av godkjent sluttregnskap

^{*)}Ved særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold kan det ytes tilskudd med inntil 100% av godkjent kostnadsoverslag.

Ved stor søknadsmengde vil tilskuddssatsen reduseres avhengig av prioritering.